

"שיחות צבא הלוי"

פרשת וארא תשפ"ב

גבי עונש דרך מרמה, וגבי מעלת תמכין דאורייתא

גבי עונש דרך מרמה

"ועתה נלכה נא דרך שלשת ימים במדבר, ונזבחה לד' אלוקינו", (שמות פרק ג' פסוק י"ח).

וכך היה לאורך כל הזמן, שמשה ביקש רק שיתנו לישראל לילך דרך שלשת ימים, והאמת היא שישראל לא התכוונו כלל לחזור, והרי זה דרך ערמה, וגם פרעה כל הזמן חשד שלא יחזרו, ואחר מכת ערוב אמר "לכו זבחו לאלוקיכם בארץ" (ח' כ"א), ושוב אמר "רק הרחק לא תרחיקו ללכת" (ח' כ"ד), וקודם מכת ארבה אמר, "לכו נא הגברים, ועבדו את ד' כי אותה אתם מבקשים" (י' י"א), ושוב אחר מכת חשך אמר "לכו עבדו את ד', רק צאנכם ובקרכם יצג, גם טפכם ילך עמכם" (י' כ"ד), וכל זה מפני שחשש שלא יחזרו.

ובאמת שאחר שכבר הקריבו קרבן פסח במצרים, הרי אין מובן טענתם שרוצים לילך שלשת ימים בדבר לזבח, כי הרי בתחילה כשאמר 'לכו זבחו לאלוקיכם בארץ' (שם), אמר משה "לא נכון לעשות כן, כי תועבת מצרים נזבח לד' אלוקינו, הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם, ולא יסקלנו" (ח' כ"ד), אבל אחר שבאמת הקריבו במצרים קרבן פסח, מה רצו עוד לילך לזבח במדבר, והרי משמע שגם אחר כך שלחם, על דעת שיחזרו, שהרי על הפסוק "ויגד למלך מצרים, כי ברח העם" (י"ד ה'), פרש"י "איקטורין שלח עמהם וכיון שהגיעו לשלשת ימים שקבעו לילך ולשוב וראו שאינן חוזרין באו והגידו לפרעה ביום ד' [מכילתא], וצ"ע.

ועכ"פ אין מובן כל כך שנמצא שכל המשא ומתן, היה בדרך גניבת דעת, ולא ביקשו שישלחם לגמרי, ועיין באור החיים שנתקשה בזה, ופירש שם שרצה הקב"ה להטעותם, כדי שירדפו אחריהם להכבד בפרעה.

וכתב האור החיים בסוף דבריו דבר נפלא "כי ד' מודד מדה כנגד מדה, ואמרו ז"ל כי המצריים נתחכמו על ישראל לשעבדם בתחלה בפה רך, ואח"כ בפרך, והשופט בצדק מדד במדה עצמה, כי מתחילה בפה רך, נלכה ג' ימים, השאילונו כספכם שמלותיכם וגו', ואח"כ בפרך", והיינו שהעונש עצמו היה בדרך מדה כנגד מדה, כמו שהם שיקרו את ישראל בענין השעבוד, כך היה צורת העונש.

וכן מצינו בפירוש הגר"א למגילת אסתר (ז' ז'), שאחר שאמרה אסתר "איש צר ואויב", יצא אחשוורוש אל גינת הבית, ואיתא בגמרא במגילה (דף ט"ז ע"א), שכשיצא ראה את מלאכי השרת, ונדמו לו כאנשים, ובאו לחתוך את העצים, ואמרו שהם בני המן, וצוה להם כך, וע"ז נתמלא חמה, וחזר ואמר לתלות את המן, ונמצא שמה שאמר לתלות את המן, לא היה בגלל שרצה להשמיד את היהודים, אלא בגלל שרצה לחתוך את העצים של גינת הבית, [וכפי הנראה שזה היה יותר חמור לאחשוורוש, מהריגת כל היהודים], ונמצא שהוא כאילו נתלה המן בטעות.

וכתב ע"ז בפירוש הגר"א "בגמרא אמרו שראה מלאכי השרת, נדמו לו כאנשים וכו', והיינו כיון שהמן הלשין על ישראל, בדברי שקר והבאי, כך עשה הקב"ה עמו, כמו שעשה לפרעה, כמ"ש וינצלו את מצרים וכו', וכן בלבן, וכמ"ש 'כי ישר ה' צורי, ולא עולתה בו', פ' שהקב"ה הוא ישר, ומה שאתה רואה פעמים שהוא עושה כמו עולה, כמו כן ובמצרים, ובלבן וכדומה, לא עולתה בו עולה גדולה, אלא הם כבר עשו, וראוים הם לזה שהקב"ה נפרע להם, מדה כנגד מדה".

והן הן הדברים, שיש עונש על עבירה, אבל על עבירה שנעשית בשקר, צורת העונש דומה לזה, משום מדה כנגד מדה.

(שוב העירני הגאון רבי זאב כהן שליט"א ללשון הפיוט ב'יום ליבשה שבחו גאולים', (שייסד רבי יהודה הלוי), 'הטבעת בתרמית, רגלי בת ענמית', ומבואר שאפילו מה שטבעו בים סוף, היה בדרך תרמית, וכדמבואר).

גבי מעלת תמכין דאורייתא

איתא במסכת פסחים (דף נ"ג ע"א), "תודוס איש רומי, הנהיג את בני רומי, לאכול גדיים מקולסים, בלילי פסחים, שלחו לו אלמלא תודוס אתה, גזרנו עליך נידוי, וכו' (עמ' ב'), קרוב להאכיל את ישראל קדשים בחוץ, וכו', איבעיא להו תודוס איש רומי, גברא רבה הוה, או בעל אגרופין הוה, תא שמע עוד זו דרש תודוס איש רומי, מה ראו חנניה מישאל ועזריה, שמסרו עצמן על קדושת השם בכבשן האש, נשאו קל וחומר בעצמן מצפרדעים, ומה צפרדעים שאין מצווין על קדושת השם, כתיב בהו 'ובאו ועלו בביתך וגו', ובתנוריק ובמשארותיך, אימתי משארות מצויות אצל תנור, הוי אומר בשעה שהתנור חם, אנו שמצווין על קדושת השם, על אחת כמה וכמה".

וביאור ספק הגמרא הוא, האם מה שלא גזרו על תודוס נידוי, הוא משום שהיה גברא רבה, וכמבואר במועד קטן (דף י"ז ע"א), "במערבא מימנו אנגידא דצורבא מרבנן, ולא מימנו אשמתא", או שהיה בעל אגרופין, ומפני כך היו יראים לנדותו, והוכיחו ממה שדרש, בק"ו מצפרדעים, שהיה גברא רבה.

ובהמשך הגמרא איתא "רבי יוסי בר אבין אמר, מטיל מלאי לכיס של תלמידי חכמים היה, דאמר רבי יוחנן כל המטיל מלאי לכיס תלמידי חכמים, זוכה ויושב בישיבה של מעלה שנאמר 'כי בצל החכמה בצל הכסף' (קהלת ז' י"ב)".

ומבואר כאן פירוש ג', למה לא נידוהו, מפני שהיה מטיל מלאי לכיס של ת"ח, ומשמע שדבר זה הוא גם כן סיבה שלא לנדותו, אולם יש להבין שהרי יש ראייה שהיה גברא רבה בעצמו ממה שדרש, בחנניה מישאל ועזריה, שעשו ק"ו מהצפרדעים.

ולכאורה היה נראה שגם אילו לא היה גברא רבה, אלא רק מטיל מלאי לכיס של ת"ח, גם כן היה יכול לדרוש כן, אולם אינו מובן איך אפשר שיוכל לדרוש אם אינו גברא רבה.

ונראה לבאר על פי דברי הבית הלוי, (הובא בהקדמת אבן האזל לספר קנין), "יגעת מצאת תאמין, וקשה דהא יגיעה הוא להיפך מציאה, ולא ראינו מי שיגע למצוא מציאה, ומציאה באה בהיסח הדעת", אלא באמת דזהו החידוש בדרכי התורה הקדושה, שיגיעה גורמת למציאה, ואם אנו עמלים באיזה קושיא חמורה, באים במחשבה כמה דרכים, אשר אחר העיון אינם מתקיימים, ולבסוף בא במחשבה תירוץ אחר, והוא מחוור ומבורר, והנה כל הדרכים הקודמים, וגם המחשבות, אין להם שום שייכות לת"י האחרון, ואם כן למה לא יעלה במחשבה תיכף תירוץ האחרון, אלא דזהו זכות שבשביל שיגענו מקודם להבין, זכינו לגלות הבאור האמיתי" ע"ש, ומבואר שהחידוש שמתחדש הוא שכר על היגיעה.

ולפי זה יש לומר שמטיל מלאי לכיס של ת"ח, שיש לו זכות ושותפות בתורתם, הרי שגם הוא יכול לזכות לחדש חידושי תורה כמותם.

(וכבוד מורי ורבי הגרא"מ שך זללה"ה הספיד את א' מגדולי התומכי תורה בא"י, בחודש ניסן, ואמר שהוא כמו חכם שמספידים אותו בפניו בחדש ניסן, מפני שהיה מחזיק תורה).